

Devlet Planlama Teşkilatı

Plan ve planlama kavramına Carl Marx'ın Das Kapital (1867-1894) adlı eserinde ilk defa rastlanılmış ve bu söz konusu eserde Marx, ekonominin düzenleyici ilkesinin iktisadi anlamda piyasalar değil, plan olması gerektiği ilkesini savunmuştur. Bu bağlamda planlı ekonomi kavramı da üretim faktörlerinin bütünü veya büyük bölümünün devlet kontrolünde olduğu, üretim, tüketim ve dağıtım kararlarının doğrudan devlet tarafından alındığı iktisadi sistemler olarak adlandırılmaktadır. Planlı ekonomiler, kuramsal açıdan devlet denetiminin olmadığı serbest piyasa ekonomilerinin gerçek anlamda aksi iktisadi sistemi temsil etmektedir. Dünya üzerinde her iki uçtaki ülke ekonomilerinden söz etmek imkân dahilinde değildir. Çünkü mevcut iki iktisadi sistemin özelliklerini bünyesinde bulunduran karma ekonomik yapılar daha çoğunlukta olup, geçmişteki Sovyetler Birliği ekonomik sistemi bu tip planlama türüne en doğru emsaldi.

Planlı ekonomi ile iç içe işleyen planlı kalkınma fikrinin varlığı ise ilk defa XIX. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Fakat tam anlamıyla dünya iktisadi sisteminde gündeme gelmesi II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı yılları öncesinde ve devamında Prusya İmparatorluğu'nun yürüttüğü planlı savaş ekonomisi planı bunun ilk uygulamasıdır. Prusyalıların takip ettiği sözü edilen savaş ekonomisi planı stratejisi planı Sovyet iktisadi planlamacılarının da dikkatle izleyerek ilham aldıkları ilerleyen dönemlerde izledikleri planlı ekonomik stratejilerden anlaşılmuştur. İşte bu noktada Sovyet iktisadi planlılarının da uluslararası ekonomik planlama safhasına "Beş Yıllık Planlama" kavramını ilk defa 1917'de yaptıkları Sovyet Devrimi ile yerleştirdikleri, mevcut dönem itibariyle dağılan iktisadi faaliyetlerini bir araya toplayarak, faaliyetler arası bütünlüğü sağlamak adına ilk planlamaları tasarladıkları tespit edilmiştir. Sovyetlerde yapılan bu ilk iktisadi plandan amaçlanan ilerideki beş yıllık tüketim için sanayi mallarının üretimini artırmak, tüketimi belirli seviyelerde düzenlemek ve Avrupalı devletlerle iktisadi rekabet anlamında oransal üstünlük sağlayabilmektir.

1917 yılındaki Bolşevik Devrimi'nin ardından -devletin üretim araçlarını elinde tuttuğu ve toplumun tüm fertlerinin birbirine denk kabul edildiği toplu (komün) yaşam şekli ile yaşamak adına- kapitalistleşmeye karşı sosyalizm felsefesi geliştirilmiştir. İktisâdi planlama fikri de bu zamanın ürünüdür. Planlama açısından bakıldığında karma ekonomik sistemin kapitalist ve sosyalist iktisâdi planlamadan tamamen ayrı düşünülmesi mümkün değildir.

XX. yüzyılın ikinci çeyreğinin başında yaşanan, büyük ekonomik buhran; sosyalist planlama neticesinde Sovyetler Birliği'nde ciddi bir iktisadi krizin yaşanmaması Avrupalı devletlerin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin dikkatinden kaçmamıştır. Çünkü kapitalist iktisadi düzende piyasalara yapılan sınırlı müdahale anlayışında planlamanın yerinin olmaması, hatta liberal siyasi yaklaşımın iktisadi anlayışında planlama yapmanın ekonomik ve sosyal yaşama doğrudan müdahale olarak görülmesi, demokrasiye uymadığı, totaliter bir yaklaşım olduğu düşüncesiyle uygulamadan uzak durulmasına da sebep olmuştur. Ama kapitalizmin girdiği iktisadi kriz dönemlerinde Avrupalı devletin birden piyasalara müdahale etmek zorunda kalarak "devletçi yüzlerini" ortaya çıkarmaları, yaşanan sıkıntılı dönemlerin ardından kapitalist ve az gelişmiş ülkeler içinde planlama anlayışının geliştirilmesine imkân vermiştir.

Planlama, devletin iktisâdi ve toplumsal yaşama müdahalesinin bir unsuru olduğu gibi iktisadi ve toplumsal kalkınmanın yine devlet tarafından bir plan içine dahil edilmesi usulüdür. Devletin toplumsal ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek adına iktisadi hayata müdahalesi ardından halkın yapısal düzenlemesi sadece planlama ile mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda planlama temelde akılcı, sonuçları açısından değerlendirildiğinde müdahaleci

bir düşünceden kaynaklandığı söylenebilir. Planlı kalkınma ve ekonomik sistemlerde toplumun sosyal ve iktisâdi hayatını düzenlemek adına getirilen kriterlere ne denli uyulduğu ya da uyulmadığının ölçümü, ara programların düzenlenmesi, bunların uzun vadede oluşturulan hedeflere uyumu gibi hususlar planlama kavramının birer ürünüdür.

Kapitalist olsun veya olmasın bazı devletlerin iktisâdi kalkınma noktasında yönetimin bir argümanı olarak “planlama” olgusunu kullandıkları anlaşılmıştır. Ayrıca ekonomik kalkınma, az gelişmişlik algısından kurtulma adına yürütülen faaliyetler bir plan etrafında düzenlendiğinde netice vermiştir. Elbette Türkiye’de emsali Millî bir mücadele sonunda devlet olmayı başarabilen milletler, bu kalkınmanın ve değişimin yalnızca siyasi bağımsızlıkla değil; aynı zamanda iktisâdi anlamda bağımsız olunarak başarılabileceğini öngörmüşlerdir.

Türkiye’de savaş sonrası dönemlerde kurulan devleti sürekli kılmanın bir çabası olarak iktisâdi açıdan kuvvetli olmak adına bazı girişimler tertiplenmiştir. Bunun ilk ve en önemli örneği 17 Şubat-4 Mart 1923 Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi’nde alınan kararla başlayan “devletçi” iktisadi tedbirler ve özel teşebbüsün desteklenmesi neticesinde ticari girişimlerin el değiştirmesi durumudur. Buna sebep Türkiye Cumhuriyeti’nin öncesinde ticaretle uğraşan kesimlerin genelde gayr-i Müslim tebaa ya da yabancı uyruklu esnaf ve sanayiciyken, 1926 yılı itibariyle başlayan mübadele süreciyle bu unsurların ülke dışında kalmıştır. Burada adı geçen “devletçilik” uygulaması özel teşebbüsün yatırım yapamadığı noktalarda devletin devreye girerek destek olması ve ardından özel teşebbüsün iktisâdi açıdan güçlenmesiyle devletin toplum yararına yatırımını üstlendiği kurum ya da tesisleri yeniden özel teşebbüse devretmesi olarak ifade edilebilecek “geçici bir iktisâdi zorunluluktur.”

1923 yılı itibari ile kararları alınan ve 1930’lu yıllarda devletçi iktisat politikalarının temel vasıtalarından en tesirlisi olan planlama ile sanayileşme usulü gerçekleştirilmiş, Kamu İktisadi Devlet Teşekkülleri kurulmak suretiyle iktisâdiyatın gelişimine ciddi katkı sağlanarak, kalkınma da cumhuriyetin ilk yıllarında büyük başarı gösterilmiştir. Bu doğrultuda planlama ile sanayinin gelişmesi için Türkiye’de Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayi Planları hazırlanmıştır. Dönem itibari ile devletçilik prensibi mevcut hükümetler açısından kapitalizme alternatif olarak değerlendirilmediği gibi kapitalizmi destekleyen bir siyaset biçimi olarak devam ettirilmiştir. Türkiye’de hemen tüm hükümetlerin yaptığı planlamalara dönemsel açıdan değişiklik arz etmekte birlikte siyasal iktidarların planlamaya ne denli kıymet verdiklerinin tespiti bakımından önemlidir. Seçimle işbaşına gelen hemen her hükümet söz edilen planlamayı iktisâdi ve sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak görmüş ve devletçi uygulamaların esas unsuru kabul etmişse de dünya konjonktürüne de uyum sağlama zorunluluğu sebebiyle her defasında planlama anlayışı neo-liberal politikalarından etkilenmiştir.

1930’lu yıllarda yapılan Türk sanayi planları merkezi bir plan örgütü tarafında değil, İktisat Vekaletine bağlı, kamu iktisadi teşekkülleri (KİT) aracılığıyla uygulanmıştır. 3 Haziran 1933 tarihindeki 2262 sayılı kanun ile faaliyet yürütmeye başlayan Sümerbank, esas da Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı’nın bir kuruluşudur. Sümerbank’ın vazifesine bakıldığında ise; Devlet Sanayi Ofisi uhdesindeki sanayi kuruluşlarını işletmek, devletin ortağı olduğu özel sanayi kurumlarının elindeki devlet paylarını yönetmek, devlet katkısıyla inşa edilecek fabrikaların proje, etüt, tesis ile işletme çalışmalarını düzene koymak, ülke yararına faaliyet yürüten özel sektör kuruluşlarına sermayedarlık yapmak, vasıflı iş gücü yetiştirmesini sağlamak, özellikle tekstil başta olmak üzere hemen tüm sanayi kuruluşlarına kredi temin etmek ve bankacılık faaliyetlerinde bulunmak” tarzında belirlenen vazifesi uyarınca planlı kalkınma ve planlı ekonomi politikalarının Sümerbank tarafından uygulandığı fark edilecektir.

Devlet planlı kalkınma modeli için hem Sovyet Ruslardan hem de ABD’li iktisat bürokratlarından destek almıştır. Fakat ABD’li uzmanların raporlarını Mayıs 1934’te dönemin hükümetine sundukları, planın ise yürürlük tarihinin Nisan 1934

olduğu düşünülürken ABD’den gelen uzman heyetin çalışmalarının planda olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı içe dönük sanayileşmeyi hedeflemiştir. Temel planlama ise temel tüketim mallarının yerli üretimine başlanması, sanayi tesislerinin hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın bölgelerde kurulması, ekonomik kalkınmanın büyük şehirlerde değil, ülkenin geneline dağılmış olmasıdır.

Türkiye II. Dünya Savaşı’nın ardından takip edeceği iktisâdi politikalara bir çerçeve çizebilmek adına savaşın en şiddetli dönemlerinde, planlama faaliyetlerine devam etmiştir. Dönemin Şükrü Saraçoğlu hükümeti, 1944 yılında “Harp Sonrası Kalkınma Plan ve Programı” nın hazırlanması çalışmalarına karar vermiştir. Böylelikle ülke, savaşın ardından yaşanacak sıkıntılı sosyal ve iktisâdi durumla ilgili döneme, savaş yıllarında hazırladığı “Kalkınma Planı” ile girmiştir.

1946 yılı Türkiye’de pek çok kavramın, politikanın, toplumsal yapının değişeceğinin ilk belirtilerinin verilmeye başladığı bir zaman dilimidir. İşte adı geçen zamanda planlama anlayışı da devleti yöneten siyasilerin denetiminden çıkmıştır. Buna sebep, Cumhuriyet’in ilk yıllarında temelleri atılan sanayileşmeye dayalı iktisâdi hayatın gelişimi formülü, tarım sektörüne dayalı bir kalkınma modeline dönüştürülmüştür. Bu durumun yaşanmasında Amerika Birleşik Devletleri’nin İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’daki kapitalist ve emperyalist devletleri kurtarmak için oluşturduğu planlı Marshall Komisyonu vasıtasıyla tüm kredi ve hibeleri eşit biçimde dağıtılmasını sağlamıştır. Bu sayede Türkiye’de Marshall planına dahil edilerek, ziraat ve maden teçhizatı hibe edilmiş ya da uzun vadeli kredilerle verilmiştir. Marshall yardımları neticesinde ülkenin ihracattan ithalata dayalı bir iktisâdi yapıya dönmesi kaçınılmaz olmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri tarafından sağlanan hibelerin kullanılacağı yerlerin planlaması dönemin hükümetinden talep edilmiş, hükümet gereken düzenlemeleri planladıktan sonra konuyla alakalı yabancı uzmanlar Türkiye’ye getirilerek bazı raporlar hazırlamaları sağlanmıştır. Adı geçen raporlarda (Barker Raporu, Martin ve Crush Raporu) ABD’nin beklentileri doğrultusunda sanayi sektörünün yerini tarımsal yatırımlar almıştır. Yaşanan bu raporlama hadisesinin akabinde değişen planlama algısı, 1946 yılında ilan edilen İvedili Sanayi Planı’ndan vazgeçilmesine ve devamında Türkiye İktisadi Kalkınma Planı’nın liberal bürokratlar tarafından hazırlanmasına müsaade edilmesiyle neticelenmiştir.

1947 yılında ABD Başkanı Truman, Türkiye’yi Sovyetler Birliği’nin tehdidinden uzaklaştırmak için Marshall Planı dahilinde 100 milyon dolar yardım gönderilmesini onaylayınca, dönemin hükümeti içerisine girilen bu kredi ve hibe hareketini dünya devletleri arasında “seçkin” bir noktaya yükselmek şeklinde tanımlamıştır. ABD’de sözü edilen desteği alan ya da talep eden devletlerden iki esas talep etmiştir.

1-Avrupa Ekonomik İş birliği Örgütü (OEEC)’ne üye olmak.

2- ABD ile iktisadi iş birliği konusunda bir anlaşma imzalamak.

Marshall Planı sayesinde Türkiye, ABD’nin talebi doğrultusunda tarımsal üretim kapasitesini artırmak maksadıyla hibe şeklinde ve ucuz kredi temini ile tarımsal makine yatırımı yapmış ve OEEC üyesi devletler ham madde, devamında yiyecek maddeleri ihraç ederek, onların taleplerini karşılamaya çalışmıştır. Bu düşünceden hareketle kalkınma planında sanayileşme gayretleri geri planda kalırken, tarım üretim ve dağıtım ağı, karayolları bilinçli biçimde öne çıkarılmıştır. Türkiye açısından iktisâdi kalkınma planlarının ve sanayileşmek yerine tarımsal kalkınmanın temin edilmesi olmuştur.

27 Mayıs 1960 askeri darbesinin ardından planlamaya dair daha belirli hedefler konulmuştur. 1961 yılında Anayasa hazırlıkları başlamadan önce millî planlı bir ekonomik teşkilat kurulması hususunda görüş birliği sağlanmıştır Yaşanan

söz konusu gelişme planlı bir kalkınma ve ekonomik düzenin planlama ile olacağı anlayışına geri dönüleceği düşüncesi açısından önem teşkil etmiştir. 1960 yılında çıkarılan 91 sayılı kanunla [Devlet Planlama Teşkilatı](#)'nın (DPT) kurularak devletin iktisâdi hayatta söz sahibi olduğu; kamu kesimi için emredici, özel sektör için yönlendirici bir planlama anlayışına geçilmiştir.

DPT'nin kuruluşunun hukuki boyutu da değerlendirilecek olursa, devletin iktisadi ve kalkınma düzeninde ne türden değişikliklerin meydana geldiğini de ifade etmek gerekecektir. 1961 Anayasası sosyo-ekonomik hak ve özgürlüklerin yeniden tanımlanmasına imkân vermiş; ayrıca planlama uygulamasına da aynı Anayasanın "Temel Hak ve Ödevler" bölümünde yer almıştır. Bu girişim DPT'nin Anayasa vasıtasıyla hukuki güvence altına alınmasını sağlamıştır. DPT ilerleyen süreçte kendisine bağlı Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK), Güney Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP), Konya Ovası Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (KOP), Doğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (DAP), Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (DOKAP), Kalkınma Ajansları gibi kurum ve kuruluşlarla varlığını daha da genişleterek devam ettirmiştir.

DPT 1980 askeri darbesinin ardından hazırlanan 1982 yılında hazırlanan Anayasa'da "Sosyal ve Ekonomik Hükümler" başlığının altında kendisine yer bulmuştur. Buna göre planlama devletin Anayasal görevlerinden biri olarak tanımlanmıştır. Anayasa'daki görev ile sorumluluklar açısından farklılıklar değerlendirildiğinde, 1961 Anayasası'nın 1982 Anayasasına göre insani değerlere daha fazla sahip çıktığı tespit edilmiştir. Bu noktada Anayasal hükümlerle işlevsellikleri kanun hükmünde muhafaza altına alınmış bir kurumun 1980 askeri darbesinin ardından çıkarılan "Kanun Hükmünde Kararnemelerle" memurlarının tasfiye edilmesi dönem itibari ile değerlendirmeye muhtaçtır. Bu yaşanan gelişmeler planlama anlayışına ters düşmüş olması hasebiyle plancı personelin önemli bir kesimi toplu istifalarını vermek suretiyle yapılan uygulamayı kabul etmediklerini beyan etmişlerdir.

1980'li yıllar dünya üzerindeki devletlerin genelinde neo-liberal yaklaşımlarla piyasaya etki ederek sosyo-ekonomik dönüşüm ve kalkınma anlayışını uygulamaya koymalarına sebep olurken, Türkiye'de yaşanan askeri darbe sonrasında Turgut Özal Hükümeti vasıtasıyla başlatılan serbest pazar ekonomisi anlayışı ve beraberinde gelen sosyal değişim, ülkenin kalkınma anlayışına ve oradan piyasalara doğrudan müdahale sürecine kadar uzanan bir dönemde ilk adımları olmuştur.

1990'lı yıllara ulaşıldığındaysa DPT'nin Kanun Hükmünde Kararnemelerle (KHK) uluslararası kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmasına yönelik düzenlemeler yapılmasına karar verilmiştir. DPT ile ilgili yapılan düzenlemelere 540 sayılı KHK'nın "Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki" amaçlar bölümünde yer verilmiştir ki söz konusu planlama "*mevcut kaynakların doğru, etkin kullanılması ve kalkınmayı temin maksadıyla ülkenin sosyal, kültürel, iktisâdi planlama hizmetlerinin tesirli, süratli ve düzenli biçimde yürütülmesi...*" şeklinde ifade edilmiştir. Dönem itibari ile Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planının yürürlüğe konulduğu 1990'larda ekonomik göstergelerin ithalat ve ihracat üzerine yoğunlaştığı bir zaman dilimidir. Planın maksadı "...toplumun refah seviyesini yükseltmek, rekabete açık bir toplum ve ekonomi ilkelerini uygulamaya koymak..." şeklinde kamuoyuna açıklanmıştır. 1990-93 yılları arasında sıkı mali politikalarının uygulandığı plan; 1994 yılından sonra da yapısal reformların devreye alındığı bir uygulamaya bürünmüştür. Plan, yaşanan iktisâdi zorluklar; kaynak yönetimi, bu doğrultuda oluşan ekonomik zorluklar, piyasaların düzenlenmesi ve ardından güçlendirilmesinin sağlanması hususuyla kamu yönetimi reformları noktasında varlığını hissettirmiştir.

1995-2000 yılları arasını kapsayan Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nı ise "*AB'ye üyelik hedefi ve Maastricht*

kriterlerine yasal ve kurumsal uyum, konuyla ilgili reformların, ekonomik ve sosyal dönüşüm” şeklinde belirlenmiştir. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nı AB ile uyum sürecinin önemi vurgularken; uluslararası ticaret anlaşmalarının getirdiği yükümlülüklerinde piyasalar açısından artan değerini de ifade etmiştir. Bu bağlamda Devlet Planlama Teşkilatı’nın örgütsel yapısı hususunda birtakım değişiklikler yaşanmasına rağmen 24 Ocak 1980 kararlarına sadık kalınmaya gayret edilmiştir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planının ardından 5339 sayılı kanunla 2006 yılında başlatılması hedeflenen Dokuzuncu Kalkınma Planı, AB programlama dönemine uyum sağlamak adına yedi yıl şeklinde düzenlenmek zorunda olduğu için bir yıl TBMM’ye geç gönderilmiştir. DPT’nin hazırladığı uzun vadeli strateji planına göre “...küresel ölçekte rekabet edebilen... Avrupa Birliği uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye...” olarak hedeflenmiş bir program öngörülmüştür. Plan, makro hedefler gözetilerek, piyasaların işlevselliğinin artırılması, bölgesel gelişimin temini, rekabetin geliştirilmesi ve kamu hizmetlerinde kalitenin ve etkinliğin artırılması esaslarına dayandırılmıştır. Planın, küreselleşmenin tüm sektörlerde etkili olduğu, şahıslar ve kurumlar adına imkân ve risk faktörlerinin çoğaldığı bir zaman diliminde, Türkiye’nin kalkınma gayretlerini bütüncül bir aşamada değerlendiren temel strateji dokümanı olduğu yetkili merciler tarafından ifade edilmiştir.

Türkiye’nin AB’ye tam adaylık süreciyle hızlanan uzun vadeli kalkınma planları hazırlaması hadisesi beraberinde kalkınma ajanslarının kuruluşuna ve idari birim olarak örgütlenerek işlevsellik kazanmasına kadar giden süreci de başlatmıştır. Ajansların stratejik koordinasyonunun sağlanması görevini üstlenen DPT özellikle bölgesel kalkınma öncelikli olarak hareket etmiştir. Kalkınma ajanslarının AB’deki uygulamaları, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının elindeyken; Türkiye’deyse DPT’nin denetiminde özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının ortak hareket etmesine müsaade edilmiştir. Elbette ilerleyen dönemde DPT’nin planlama işlevinden sıyrılarak bir koordinatör görevini yüklenmesi son aşamada 2011 yılında 641 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yerine kurulan Kalkınma Bakanlığı’nın varlığıyla ilgilidir. Bu düşünceden hareketle DPT’nin üzerine Kalkınma Bakanlığı’nın kurulması, farklı bir kalkınma anlayışının ürünü olan yapıyla doğrudan ilişkili olarak görmek gerekir.

Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren gerek sanayi gerek kalkınma planları her zaman beşer yıllık dönemler halinde planlanmış, 1960 yılından itibaren bu planlama görevi DPT üzerinden yürütülmüştür. DPT merkezi bir kurum sıfatıyla ülke planlamasında etkin bir kuruluş haline gelmiştir. Fakat 1980’li yıllara ulaşıldığında neo-liberal politikaların tesiriyle DPT işlevini ilk etap da değiştirmeye başlamıştır. 1990’lı yıllar ise Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinin yaşandığı ve sözü edilen birlikten gönderilen birtakım mali yardımlar sebebiyle planlama anlayışının zorunlu olarak değişime uğradığı zamanlardır. Bir de bu duruma AB’nin bölgeselleşme politikası çerçevesinde noktasal mali yardımlar yapması, Türkiye’de merkezi olmayan idari birimlerin kurulmasına da sebebiyet vermiştir. Kalkınma Ajansları şeklinde gelişen birimler ülkede ekonomik kalkınmanın vasıtası olarak düşünülmüştür. 2011 yılına ulaşıldığında ise DPT lağvedilmiş ve yerine Kalkınma Bakanlığı kurulmuştur. Avrupa Birliği, Türkiye ile tam üyelik adına yapılacak müzakereler hususunda ekonomik kalkınma esaslarına (Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırmasına-NUTS- Nomenclature D’unités Territoriales Statistiques) uygun biçimde hareket edilmesini ve mevcut bölgeler üzerinden hedeflerin planlanması istediğinden, Kalkınma Ajanslarının yerel ekonomik ilerlemenin lokomotifine haline gelmiş ve bu durum bir eşgüdüm sorununu ortaya çıkartınca, bakanlık seviyesinde bir örgüt yapısını tesis ile ajansların koordinasyon sıkıntısı giderilmiştir. Bu tarihten itibaren ülkede planlama faaliyetleri Avrupa Birliği’nin bölgeselleşme politikaları üzerinden devam ettirilmiştir.

Umut Cafer KARADOĞAN

KAYNAKÇA

Resmî Yayınlar

Resmî Gazete, “Devlet Planlama Teşkilatı’nın Kurulması Hakkında Kanun”, Sayı:10621, 5 Ekim 1960.

Resmî Gazete, “Devlet Planlama Teşkilatı’nın Kuruluşunun Düzenlenmesi Hakkında 540 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname”, Sayı: 21970,.6 Haziran 1994.

Resmî Gazete, “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”, Sayı: 24352, 24 Mart 2001.

Resmî Gazete, “5339 Sayılı 2006 Yılı Programının Hazırlanmasına Dair Kanun”, Sayı: 25804, .3 Mayıs 2005.

Resmî Gazete, “Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun”, Sayı: 26074, 25 Ocak 2006.

Resmî Gazete, “Dokuzuncu Kalkınma Planı”, Sayı: 26215, 1 Temmuz 2006.

Resmî Gazete, “Kalkınma Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, Sayı: 27958, 8 Haziran 2011.

DPT, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Yayın No: 2174, Ankara, 1989.

DPT, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), Ankara, 1995.

DPT, Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2000.

DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: 2766-ÖİK:702, Ankara, 2008.

Basılı Eserler

Kitaplar

Avcioğlu, Doğan (1978); *Türkiye’nin Düzeni (Dün Bugün Yarın)*, Yayıncılık Matbaası, İstanbul, 1978.

Can, Ergüder ve Suna S. Yaşar (2008); *“İzmir Kalkınma Ajansı: Kuruluşu ve Faaliyetleri”*, Bölgesel Kalkınma Ajansları, Friedrich Nauman Vakfı, İstanbul.

Cem, İsmail, Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi (6.Basım) Yelken Matbaası, İstanbul, 1977.

Çamur, Kübra Cihangir, Özge Gümüş, “İstatistiki Bölge Birimleri”, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne Değildir? (Der. Menaf Turan), Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.

Demir, Ömer; Mustafa Acar (1992); Sosyal Bilimler Sözlüğü, Ağaç Yayıncılık İstanbul.

İnan, Rıdvan (2004). Karalar, Genel İşletme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Keyder, Çağlar (2004); Ulusal Kalkınmacılığın İflası, Metis Yayınları, İstanbul.

Köker, Levent (1993); *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, (2. Baskı), İletişim Yayınları, İstanbul.

Makal, Ahmet (2003); "Cumhuriyetin 80. Yılında Türkiye'de Çalışma İlişkileri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi, No:62 Aralık.

Mihçioğlu, Cemal, "Devlet Planlama Örgütünün Kuruluş Günleri", Prof. Dr. Fadıl H. Sur'un Anısına Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 522, Ankara, 1983, s.229-257.

Hayek, Friedrich A. Von (2010); *Kölelik Yolu* (Çev: Atilla Yayla), Liberte Yayınları, Ankara.

Sezen, Seriyeye, *Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye'de Planlama*, TODAİE, Ankara, 1999.

Tekel, İlhan ve İlkin, Selim (2009b), *Uygulamaya Geçerken Türkiye'de Devletçiliğin Oluşumu*, Türkiye Belgesel İktisat Tarihi-2, Bilge Kültür Sanat, İstanbul.

Türkdoğan, Orhan, *Sanayi Sosyolojisi (Dün-Bugün-Yarın)*, Töre-Devlet Yayınevi, Ankara, 1981.

Öztürk, Ahmet ve Aslanoğlu, Mehmet (1995), *Ekonomik Planlama*, Ekin Kitabevi, Bursa.

Özyurt, Hasan, *Atatürk Dönemi Birinci ve İkinci Beş Yıllık Sanayileşme Planları ve Türk Ekonomisindeki Yapı Değişikliğine Etkileri (1933-1938)*, Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981.

Yıldız, Zekeriya (2003); *Politika Sözlüğü*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Makaleler

Aslan, Onur Ender, "*Devlet Planlama Teşkilatı: 1980 Sonrası Dönüşüm*", **Amme İdaresi Dergisi**, C:31, S:1, 1998.

Aykın, Sibel Mehter; Kemal Gürsoy, "Müzakere Sürecinde Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Mali Yardımları: Taahhütler ve Gerçekleşmeler", **Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2011.

Bülbül, Onur, "AB Devlet Yardımları ve Sanayi Politikalarının Çelişkisi Işığında Son AB Genişlemesine Eleştirel Bir Bakış", **Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi**, Cilt:5, No:3, 2006.

Çelebicin, Gürhan, "Sosyalist Planlama Kavramı", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:31, Sayı:1-4, 1974.

Çiner, Can Umut, "Devlet Reformunda Yerelleşme ve Bölgeselleşme Üzerine", **Memleket Siyaset Yönetim**, Cilt: 5, Sayı: 12, 2010.

Ertem, Barış; "Türkiye ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 21, 2009.

Ekiz, Cengiz; Ali Somel, "Türkiye'de Planlama ve Planlama Anlayışının Değişimi", **Mülkiye**, C:31, S:256, 2009.

Fedai, Recep, "Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na: Planlama Anlayışında Yaşanan Değişim", **SOBİDER**, Sayı: 9, 2016.

Hamitoğulları, Beşir, "İktisaden Az Gelişmiş Ülkeler İçin Nasıl Bir Plan Gereklidir", **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C:21, S:3, 1966.

Hamitoğulları, Beşir, “Karma Ekonomi, Planlama ve Büyümeye İlişkin Bazı Yanılgılar Üzerine”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, C:35, S:1-4, 1980.

Kara, Bülent, “Türkiye’de Personel Reformu Çalışmalarının Altyapısı: 1930-60’lı Yılları Arasında Yabancı Uzmanların Kamu Yönetimine İlişkin Hazırladıkları Raporlar”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, No:2, 2006.

Kaya, Fevzi, “Türkiye Cumhuriyeti’nde Yapılan İdari Reform Çalışmalarının Karşılaştırmalı Analizi”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, S.48, 2016.

Leblebici, Doğan N., Erdem Erkul, Planlı Kalkınma Deneyiminden Stratejik Planlamaya Geçiş: Türkiye Örneği” **Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 26, Sayı 1, 2008.

Talas, Cahit, “Plan, Kalkınma ve İktisadi Sistemler”, **Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:17, Sayı:3, 1962.

Soyak, Alkan, “Türkiye’de İktisadi Planlama: DPT’ye İhtiyaç Var mı?” **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C.4, S.2, 2003.

Soylu, P. Ünlü-Yaktı, Özlem, Devletçiliğe Yönelmede Bir Köşe Taşı: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı, **History Studies, International Journal Of History**. S: Özel Sayı, 2012.

Sugözü, İbrahim Halil-Atay Melike, “Kalkınma Ajanslarının Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Dicle Kalkınma Ajansı (Dika) Örneği”, Küresel Kriz Sonrası İktisat Politikaları, **Uluslararası İstanbul İktisatçılar Zirvesi-II**, 13-14 Mayıs, İstanbul, 2010.

Övgün, Barış, Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Örgütlenme: Kalkınma Bakanlığı, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 66, No. 3, 2011.

Tezler

Bayram, M. Emin, Türkiye’de Planlama Teşkilatının Hukuki ve İdari Yapısı İle İlgili Meseleler ve Çözüm Önerileri, DPT, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, 1994.

İnternet Yayınları

Gemat (1992); “Avrupa Ülkelerinde Bölge Planlama Yaklaşımları”, (http://www.spo.org.tr/resimler/ekler/d5b995358e7798b_ek.pdf, (Erişim Tarihi 07.09.2016).

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/devlet-planlama-teskilati/?pdf=6311> adresinden erişilmiştir